HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אקמטרא [א]ככלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס"ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי [ב]אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא אמר ליה [א]לאו אדעתאי: כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא [ג]לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו [ד]וכן לתפלה איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הכא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה איני והאמר [ב]רב יוסף בר חנינא [ה]בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בחדתי [ג]והא מיבעי ליה לרבינא [ו]הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא אמר רבא [ז]הני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמו: **מתני'** [ד]זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה [ח]צריכין טבילה ורבי יהודה (ה) פוטר: **גמ'** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר' יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש"מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר [ט]עד ד' שעות תפלת [ה]המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע [י]ושל מוספים כל היום [ז](ר' יהודה אומר עד ז' שעות): **גמ'** ורמינהו מצותה [י]עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין [ח]דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן [כ]טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים [ל]שחרית מתפלל במנחה שתים כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך [מ]שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב' את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא דכתיב [1]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו [נ]בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יצחק א"ר יוחנן [ס]טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו מיתיבי [2]מעות [ע]לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות [ט]מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק"ש של ערבית וק"ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם א"ר יצחק א"ר יוחנן הכא במאי עסקינן [פ]שבטל במזיד אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש"מ:

תנו

אקמטרא. ארגז של ספרים ובמגילה (דף כו:) קמטרי דספרי וכן תרגם יונתן ובגנזי ברומים (יחזקאל כז) אלמין דזהירין מחתין בקמטרין וכן לאשר על המלתחה (מלכים ב י) לדעל קמטרא: **ככלי בתוך כלי דמי.** דהא גלימא לאו כליין הוא: **מחיצה עשרה.** ואם לאו לא ישמש: **לדוכתיה.** במקום מטתו: **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי: **כנגד בית הכסא.** ברחוק ארבע אמות: **דלית בה צואה.** שפינו אותה: **בית המרחץ.** אסור להרהר בו: **דפרסאי.** בחפירה היו ופיהם ברחוק מן הגומא והוא בשיפוע והרעי מתגלגל ונופל לגומא: **מתני' זב שראה קרי.** אע"פ שטמא טומאת שבעה משום זיבה ואין טבילה זו מטהרתו אפ"ה צריך טבילה לדברי תורה כתקנת עזרא משום קרי וכן נדה אם באה להתפלל י"ח: **שפלטה שכבת זרע.** הרי היא כבעל קרי כדאשכחן בסיני שלשת ימים אל תגשו אל אשה (שמות יט) לפי ששכבת זרע מטמא בפליטתו כל שלשה ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין ראוי עוד להזריע להיות עוד ולד נוצר הימנה וה"פ נדה שפלטה עתה התשמיש ששמשה אתמול קודם שראתה: **ורבי יהודה פוטר.** קא סלקא דעתך השתא הואיל וטומאת זיבה קודמת והרי הוא טמא טומאה חמורה ואינו אוסרתו בדברי תורה כדאמרינן בפרקין (י) הזבים והמצורעים מותרים תו לא אתיא טומאת קרי דקילא ואסרה ליה: **גמ'** לאו בר טבילה הוא. לדברי תורה ואע"פ שטומאתו חמורה ותו לא אתי קרי ומצריך ליה:

הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר: **עד הערב.** עד חשכה: **עד פלג המנחה.** בגמרא (כ) מפרש לה: **אין לה קבע.** כל הלילה זמנה. ובגמרא (ל) מפרש מאי לשון אין לה קבע: **גמ' מצותה.** של קריאת שמע: **ותיקין.** המקדימין למצות ומחזרים לעשות דבר בזמנו ומצותו מקדימים (א) לאחר הנץ החמה להתפלל וכי תנן במתני' למאחרים שלא יאחר יותר מחצות שמשם ואילך עבר הזמן: **וכולי עלמא.** שאר המתפללין המאחרין עד חצות יכולין לאחר ותו לא: **במנחה.** היינו אחר חצות: **אם תימצי לומר.** כלומר אם תשיבני בשאלתי ממה שאמרנו טעה ולא התפלל ערבית וכו': **וכיון דעבר יומו בטל קרבנו.** ואינו מקריבו ביום אחר אם זמנו קבוע כגון מוספים (מ) של כל יום ויום:

מבדיל

ספר תורה עושה לו מחיצה. ודוקא ספר תורה וגם בחומשים[א] יש להחמיר כמו בספר תורה אבל בשאר ספרים דיין בכסוי בעלמא: הדרן עלך מי שמתו

תפלת השחר עד חצות וכו' תפלת המנחה עד הערב. וא"ת אמאי לא קתני גבי תפלת המנחה כל היום כמו גבי תפלת המוספין וי"ל דזמן מוספין הוא כל היום אפילו משחרית שהרי קרבנות יכול להקריב מיד אחר התמיד א"כ גם תפלת מוספין יכול להתפלל מיד מן הבקר מה שאין כן במנחה (ב) אלא משש שעות ומחצה והכי נמי בפ"ק דע"ג (ד' ז:) לא ליצלי איניש צלותא דמוספין בתלת שעי קמייתא בריש שתא ביחיד כו' אלמא בשאר ימות השנה יכול להתפלל ולהכי מקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין משום שהיא תדירה בכל יום אע"פ שתפלת מוספין קודמת: **טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים.** וא"ת והאמר רב לקמן (ד' כז:) תפלת ערבית רשות וקי"ל כותיה באיסורי ועוד קשה דאמר לקמן (ד' ל:) טעה ולא התפלל יעלה ויבוא בלילה אין מחזירים אותו משום דאין מקדשין את החדש בלילה ולמה ליה האי טעמא תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות וי"ל הא דאמרינן דתפלת ערבית רשות היינו לגבי מצוה אחרת והיא עוברת[ב] דאז אמרינן תדחה תפלת ערבית מפניה אבל לחנם אין לו לבטלה [י]ומיהו אם איחר עד המנחה נראה דעבר זמנו בטל קרבנו כיון ששהה כל כך ולאחר ב' תפלות לא מצינו שתיקנו חכמים לחזור ולהתפלל אם שכח ואפילו תפלה אחת אם בטל במזיד לא יוכל לתקן ובסמוך קרי ליה מעות לא יוכל לתקון: **איבעיא** להו טעה ולא התפלל תפלת מנחה כו'. לא בעי אם טעה ולא התפלל תפלת מוסף דהא ודאי אינו מתפלל בערבית דהיאך יקרא את הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו ובזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות דרחמי נינהו ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כאן עבר זמנו בתפלה אחרת:

טעה

מסורת הש"ס

א) [שבת לה. ע"ש בפירש"י עירובין נט: ביצה כב. קידושין לג. פא: כתובות ס: סנהדרין ה: מנחות לה: חולין ו.], ב) שבת י. [ושם איתא ר' יוסי], ג) [נדרים ז. שבת י.], ד) לעיל דף כא:, ה) [ע' תוס' פסחים קז. ד"ה סמוך וכו' שני טעמים שנקרא תפלת המנחה], ו) [ע' תוס' לקמן כח. ד"ה ושל], ז) נ"א ל"ג, ח) לעיל דף ט: ודף כה:, ט) חגיגה דף ט:, י) [לעיל כב.], כ) [ע"ב], ל) [לקמן כז:], מ) תמידין, נ) [וע"ע תוס' יומא פז: ד"ה והאמר ותוס' חגיגה ט: ד"ה און],

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: בראשית א ה
2. מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת: קהלת א טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותיקין וכו' מקדימין להתפלל לאחר הנץ החמה וכי תנן: (ב) תוס' ד"ה תפלת וכו' משא"כ במנחה דאינה אלא משש:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, ולא בשאר ספרים, אבל בחומשין שלנו שאין עשויין בגליון צ"ע אם צריך להחמיר ומסתבר שאין צריך. ב. בתוס' רי"ש. הוסיף, או שרא המייניה בפ"ק דשבת לא מטרחי' לי' וכן עלה על מטתו דירושלמי דאין מטריחים אותו שירד.

מוסף רש"י

לאו אדעתאי. לא הייתי זכור, ורבותי פירשו לא סבירא לי (שבת צה.) או: שוגג הייתי (מנחות לה:). **הדרן עלך מי שמתו** **ותיקין.** אנשים ענוים ומחבבין מצוה (לעיל ט:). **שנמנו חבריו לדבר מצוה.** שאמרו לו בא עמנו ולא הלך, נמצא שחסר עצמו מאותו מנין, לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו את המצוה (חגיגה ט:).

רבינו חננאל

כמה ירחיק מהן ומן הצואה ד' אמות. ואסיקנא הא דתנן שצריך להרחיק ממי המשרה וממים הרעים ד' אמות, ה"מ לאחוריו אבל לפניו מלא עיניו, וכן בצואה בק"ש וכן בתפלה. **כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא.** פי', דבית הכסא חדש שאין בו צואה מתפלל אדם כנגדו במקום שהזמינו לבית הכסא, אבל להכנס בתוכו להתפלל אסור. **הני בתי כסאי דפרסאי אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמי.** פי', בורות חפורים בקרקע הם, ופיהם סתום כמין קמור מרודד שהצואה מתגלגלת בהן, אלו ודאי כסתומות חשובות דאין הצואה נראית בתוכם. מתני': **זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע** שהן יושבין בטומאה חמורה ואירע טומאה קלה, **והמשמשת שראתה נדה** יושבת בטומאה קלה **צריכין טבילה ור' יהודה פוטר.** וכן תני ר' חייא בעל קרי שראה ז[ו]ב צריך טבילה ור' יהודה פוטר. וקיי"ל כרבנן דמצטרכי טבילה בטומאה קלה, ואע"ג דטומאה חמורה השתא אינו עולה לטהרה, אפי' הכי מצוה קעביד, ש"מ דהאידנא אע"ג דאנן בארץ טמאה ואין לנו טהרה לגמרי, צריכין אנו טבילה מכל טומאה דמצוה היא. **סליק פ"ג לפ"ש**

תפלת השחר עד חצות וכו'. משנתנו זו תנא קמא ור' יהודה תרווייהו סבירא להו תפלות כנגד תמידים תקנום, דתנינן בהדיא כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חז"ל זמן לתפלה. מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב עד חצות, ר' יהודה אומר עד ד' שעות, ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב עד הערב, ור' יהודה אומר עד פלג המנחה. וכמה הוא פלג המנחה י"א שעות חסר רביע. תפלת הערב אין לה קבע. ורבי אלעזר ברבי יוסי אומר עם נעילת שערים. א"ר אלעזר ב"ר יוסי אבא היה מתפלל אותה עם נעילת שערים. תפלת המוספים כל היום. **פי'** פלג מנחה דקאמר ר' יהודה, מה שנשאר מתשע שעות ומחצה עד סוף היום, והוא שתי שעות ומחצה, כשתחלק שתי שעות ומחצה לשני חלקים יבא בכל חלק שעה ורביע, כשתוסיף שעה ורביע על תשע שעות ומחצה שהן זמן קריבת התמיד כדתנן וקרב בתשע ומחצה, הוא סוף פלג ראשון. וקיי"ל עד ועד בכלל. **שמעינן** מינה דרבנן סברי כל היום כשר

רבינו חננאל (המשך)

להקרבת תמידין, של שחר עד חצות, ושל בין הערבים עד הערב. ור' יהודה סבר אין הקרבת תמידין כשר אלא שמונה שעות ועוד ביום. תמיד של שחר היה נשחט משיאור המזרח, ומצאנו שהיו שוחטין אותו ומנקרים אותו ומוליכין האיברים ומולחין אותן, ועדיין לא היה הנץ החמה, דתנן הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה ומלחום וירדו ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע. ותנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב, תאנא כשחמה זורחת יוצאין ממנה ניצוצות ויודעין שהגיע זמן ק"ש. ומקשינן ורמינהי הקורא את שמע עם אנשי משמר ועם אנשי מעמד לא יצא ידי חובתו מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרין. ופריק אביי נברשת זו עשויה לידע שאר עמא דבירושלים זולתי אנשי משמר. נתברר שהיה נשחט תמיד של שחר קודם הנץ החמה, והיה מעת זריחת השמש עד סוף ד' שעות כשר להקריבו, שהם ד' שעות ועוד משעת שחיטתו עד זמן הקרבתו. וזה טעם ר' יהודה. ופסק רב כהנא הלכה כר' יהודה. וסבר ר' יהודה כשם שאין לתמיד של שחר הכשר ביום להקרבתו מעת שחיטתו, אלא עד ד' שעות ועוד, כך לתמיד של בין הערבים אין לו מעת שחיטתו, והוא מכי ינטו צללי ערב כשר להקרבתו אלא ד' שעות ועוד ביום, כשיעור תורת תמיד של שחר, מחצי שביעית שהיא כשרה לשחיטתו. כדתנן חל ערבי פסחים להיות בערב שבת נשחט בשש שעות ומחצה, נמצא מחצי שעה שביעית שהוא כשרה לשחיטתו עד ד' שעות ועוד, שהוא זמן הקרבתו, י"א שעות חסר רביע ביום. וזה חשבונם, חצי שעה שביעית ושמינית ותשיעית ועשירית וחצי שעה מי"א, הרי ד' שעות שלמות, הוסף רביע שעה כנגד שעה משהאיר המזרח עד הנץ החמה שהוא יותר מד' שעות בתמיד של שחר. ונמצאו חכמים ור' יהודה חלוקתם בזה הדרך, רבנן דייקי שנים ליום עולה תמיד, מלמד שכל היום כשר

לתמידים, הילכך מחלקים לשני התמידים היום כולו, עד חצות לתמיד של שחרית, ומחצות ועד הערב לתמיד של בין הערבים, והתפלה כנגד התמידין. ור' יהודה הוה דייק האי קרא את הכבש אחד תעשה בבקר, ומפיק לה מן התורה דעד ארבע שעות הוא בקר, כמו שהוא לענין המן, וסבר הכשר התמיד עד ארבע שעות ביום מעת הנץ החמה עד סוף הקרבתו, ומאחר כן אסור שכבר עבר הבקר, נמצא הכשר תמיד של שחר מעת שחיטתו עד סוף הקרבתו ד' שעות ועוד. ומצאנו מצות תמיד של בין הערבים מכי ינטו צללי ערב, והוא מכי מטי חצי שעה שביעית ביום, וסבר ר' יהודה דהתורה אמרה שנים ליום עולה תמיד, כמצות תמיד של שחר ד' שעות ועוד, כך מצות תמיד של בין הערבים ד' שעות ועוד ביום, ומאחר כן אסור. וזה שכתב שנים ליום עולה תמיד, למעט הקרבתו בערב. הילכך כיון דלגבי תמיד הוכשר עד י"א שעה חסר רביע שהוא משעת שחיטתו עד סוף הכשר הקרבתו כמו שפירשנו למעלה, ומי"א שעות חסר רביע אסור שכבר עבר זמנו וכלילה חשיב, גם תפלת המנחה מצותה כמצות התמיד, ומעת שעבר זמן התמיד והוא עבר יומא בטל קרבנו, גם התפלה כיוצא בו. **ור' יהודה** והרבה מן החכמים שהיו מתפללין תפלת המנחה בעונתה בין מנחה גדולה ובין מנחה קטנה, ומי"א שעות חסר רביע היו

עין משפט נר מצוה

קכה א [טוש"ע או"ח סי' מ סעי' ב וסי' רמ סעי' ו ויו"ד סי' רפב סעי' ח]:
ב מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה ז טוש"ע או"ח סימן רמ סעיף ו [וי"ד שם]:
קכו ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ח' טוש"ע או"ח סי' עט סעיף א:
ד [מיי' פ"ד מהל' תפלה הל' ח טוש"ע או"ח סי' צ סעי' כו]:
קכז ה מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכ' ב' סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן פג סעיף א:
קכח ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ב:
קכט ז טוש"ע שם סעיף ד:
קל ח מיי' פ"ד מהל' ק"ש הלכה ח ופ"ד מהל' תפלה הל' ה (סמג עשין יח טור או"ח סי' פח):
א ט י מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה א סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' פט סעיף א:
ב כ מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סי' קח סעיף ב:
ג ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:
ד מ מיי' שם הל' א טוש"ע או"ח סי' פט סעיף א:
נ [מיי' פ"ח מהל' תמידין הלכה כן]:
ה ס מיי' שם הל' ט טוש"ע או"ח סי' קח סעיף ב וסימן רלד סעיף ב:
ו ע פ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סי' קח סעיף ז: